

*Миломир Степић**

Институт за политичке студије, Београд

ГЕОПОЛИТИЧКА ПЕРСПЕКТИВА РЕКОНФИГУРАЦИЈЕ ПОСТЈУГОСЛОВЕНСКОГ ПРОСТОРА**

Сажетак

Као главни узрок ратног сукоба, проистекле вишедеценијске кризе и латентне нестабилности постјугословенског простора апострофирају се наметнута, неадекватна политичко-територијална подела и дискордантне границе некадашњих република проглашених за државе. То се већ запажа и у стручно-политичким круговима на Западу, те се појављују идеје о прекомпозицији постјугословенског простора како он више не би био „дисфункционалан”. Али, и према тим предлозима оне би поново биле у нескладу са „природним стањем ствари” и превасходно би следиле не само интересе сада већ пољуљаног Запада, већ би предвиђале и његову једнострану артикулацију читавог процеса како би се предухитрило да иницијативу преузму силе у успону. Супротно томе, у овом раду се полази од евидентних промена у хијерархији глобалне моћи, изгледног детронизовања САД са челне позиције, њиховог потискивања из Евроазије и кинеско-руског преузимања водеће улоге. То ће неминовно произвести и преуређење Европе у виду *великих простора*, те деатлантизацију Балкана и стварање „новог балканског субпоретка”. Аутор сматра

* milomir.stepic@ips.ac.rs

** Рад је настао у оквиру научно-истраживачке делатности Института за политичке студије у Београду, коју финансира Министарство просвете, науке и технолошког развоја Републике Србије.

да би геополитички логично требало да уследи промена граница унутар постјугословенског простора – не више у складу са интересима опадајућих сила Запада, већ у складу са интересима евроазијских сила – првенствено Русије и Немачке – чија ће ово бити „зона одговорности”. Нове границе требало би да буду трасиране најпре на основу етничког као главног принципа разграничења, који ће се односити само на конститутивне народе (не и на националне мањине!), те применом више корективних принципа како би се установиле прецизне граничне линије. Тако би се добила нова политичка карта коју би чиниле: Словенија (у готово непромењеним границама), те нове државе Далмација, Хрватска Федерација и Српска Федерација. То би требало да буде предуслов за дугорочно смиривање и стабилизацију Балкана.

Кључне речи: главни принцип разграничења, корективни принципи разграничења, консеквентне границе, нове државе, деатлантизација, стабилност, евроазијске силе, постјугословенски простор, Балкан.

УВОД

(НЕ)КОНСЕКВЕНТНОСТ ГРАНИЦА КАО ГЕОПОЛИТИЧКИ УЛОГ И ИСХОД

Унутрашње границе у „другој Југославији” дуго су биле не само политичка, већ и научна табу-тема. Геополитичка и идеолошка позадина приликом одређења за федерално устројство државе, селективност у примени принципа разграничења република (и аутономних области/покрајина), недоследност у процесу делимитације и непостојање правно-политичке (скупштинске) верификације приликом њиховог установљавања – представљали су (једно) партијску „породичну тајну”. Основни циљ био је остварен – фрагментација српског популационо-просторног чиниоца као највећег у земљи, а истовремено оптуженог за монархизам и великодржавни хегемонизам, упркос чињеници да је у тек завршеном рату дао највећи број бораца за слободу и имао највеће војне и нарочито цивилне жртве. У складу са

таквим одређењем, издвајане су и нове, „инстант-нације” из српске, те им додељиване „припадајуће” републике ампутацијом бројних области из састава српских земаља (Степић и Джурић 2016а, 184). Кенанолико „обуздавање” Срба, са Запада традиционално перцепираних као „руска предстража на Балкану”, те стога означених као „реметилачки фактор”, убрзо се наставило у хладноратовском контексту позиционирања Југославије у Rimland-у – америчком геополитичком и геостратегијском обручу по ободу Евроазије формираном ради опкољавања Совјетског Савеза. Српска распарчаност унутрашњим границама и примена читавог система мера за свеобухватно слабљење тако су постали важан „каменчић у мозаику” глобалне геополитике. „Друга Југославија”, аналогно оној „првој”, само у другом идеолошком смислу, тако је наставила да се одржава као „златни кавез за Србе” (Степић, 2018а, 297). Јер, Срби су без Југославије могли, али Југославија без Срба – не.

Са окончањем комунистичке и биполарне епохе, постало је јасно да Југославија не само неће моћи да опстане као демократска држава, већ ће се показати сувишна и у новим геополитичким приликама „униполарног тренутка” у последњој деценији 20. и почетком 21. века. Да јој је дозвољен истински демократски преображај у условима нестанка титоистичке, а реуспостављања појединачних националних кохезија, одмах би се показало да су унутрашње границе бесмислене. Исход тог неодрживог стања могло је да буде преуређење заједничке државе, укључујући нове, адекватније границе федералних јединица сходно етничком принципу, те логично укидање антисрпски формираних покрајина. Друга, реалнија опција било је стварање независних националних држава на основу слободне воље конститутивних народа (не и тзв. народности!) изражене на нивоу насеља. Из тога би несумњиво произашле националне државе, па и интегрална српска држава од постојећих граница са Бугарском на истоку и Мађарском на северу, апроксимативно до Покупља на западу и обале Јадранског мора на југозападу. Деликатност примене етничког као главног принципа разграничења у мешовитим зонама могао је да се превазиђе на миран начин коришћењем корективних принципа (Илић и Степић 1994, 20–23), као и

узимањем у обзир неколицине променљивих фактора који немају својства принципа (Степић 1994, 190–194) .

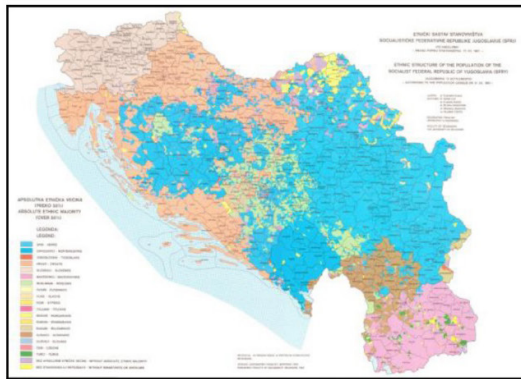
Супротно овоме, границе федералних јединица – њихов смисао, статус, баријерност, хало-ефекат, те видљивост на терену и у културном пејзажу – еволуирали су (а) од титоистичких „црта у граниту” које наводно неће делити, већ додатно ојачати кохезију државе, (б) преко „тврдих” унутрашњих граница према Уставу из 1974. године у склопу кардељистичке „федерирајуће федерације”, (в) до граница које су одлукама Бадентерове арбитражне комисије¹ (1991-1993) проглашене за међудржавне тенденциозним позивањем на деколонизационо начело *uti possidetis iuris*. (карта 1) Управо тиме, уместо да буде заустављен, подстакнут је крвав сецесионо-верско-грађански рат, те дугорочно дестабилизован читав постјугословенски простор како би Запад себи омогућио геополитичку инфилтрацију и доминацију. Изузимајући малобројна ранија упозорења 1970-их и 1980-их година (М. Ђурић, К. Чавошки, М. Јовичић...), са великим закашњењем, тек када је југословенски „разби-распад” (Кнежевић 2006, 168) постао незаустављив и када је постало очигледно какве ће последице оставити трансформисање унутрашњих у спољашње границе, опрезно су се појавиле конкретне лимолошке расправе српских научника. Историчари, географи, геодете, правници, политиколози, војни и други стручњаци охрабрили су се да проуче идеолошко-политичке прилике и начин настанка бановинске, а потом републичко-покрајинске поделе и њихових међа, те да анализирају проблеме конкретних спорних сектора граничних линија на копну и води (Пирански залив, Драгоња, Св. Гера/Трдинов врх, Мура, Превлака, Дунав, Уна, Дрина, Неум-Клек, Саставци, Шара...). О томе је објављена неколицина научних чланака, књига, зборника радова и тематских бројева часописа.²

1 Тачан, потпун назив био је Арбитражна комисија Мировне конференције о Југославији (Arbitration Commission of the Conference on Yugoslavia).

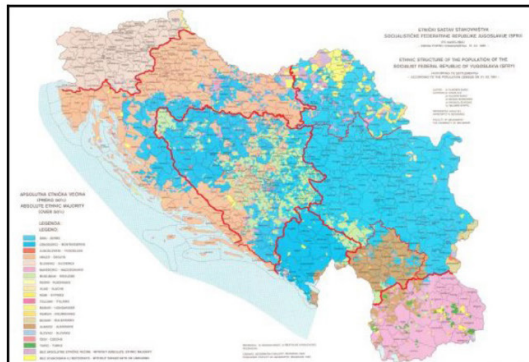
2 На пример: *Државне границе и унутрашња територијална подела Југославије*, М. Зечевића и Б. Лекића (1991), тематски двоброј научног часописа *Историја 20. века, 1-2 (1992)*, зборник радова са научног скупа *Основни принципи разграничења држава (1994)*...

Карта 1: Еволуција унутрашњих граница у „другој Југославији”

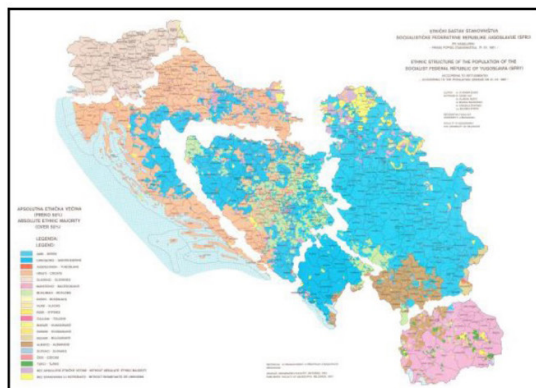
а) Титоистичке федералне „црте у граниту”

б) Устав из 1974. и границе „држава у држави”

в) Бадентеровске „раседне линије” нових држава

Обрада аутора. Картографска основа: Ђурић и др. 1993.

Међутим, недостајала су разматрања (пост)југословенских граница са становишта њихове дискордантности (неконсеквентности) у односу на просторни размештај и апроксимативне међе конститутивних народа, те геополитичких узрока и последица тог феномена. Нова политичко-територијална структура Балкана проузроковала је првенствено поделу српског народа и српских земаља од једне државе за коју су се борили и коју су направили, на пет од укупно шест³ мање-више непријатељски настројених држава. „Нова реалност” је на драматичан начин поново отворила српско питање које се (погрешно!) сматрало решеним још 1918. године. То постаје посебно важно када се „уматричи” прво са балканским пројекцијама експанзије Запада и успостављањем униполарног „Новог светског поретка, а касније и са процесом мултиполаризације света, обнове (или континуитета?!) хладноратовског сучељавања и надметања с једне стране САД и ЕУ, а с друге Русије и Кине, за геоекономско и геостратегијско позиционирање на Балкану као традиционално важној „евроазијској копчи”.

Тек са приметнијом променом односа снага на светској сцени у другој деценији 21. века, која је у жижу вратила вишестолетни значај трансгресионо-регресионог појаса тзв. Међуевропе у чијем саставу се налази и Балкан (Степић 2020а, 277–281), појавила су се схватања да су наметнуте, вештачке границе, у ствари, кључни узрок његовог конфликтног потенцијала и дугорочно неодрживе. Уследило је неколико опрезних, још увек недовољно артикулисаних домаћих и страних идеја о нужности политичко-територијалне реконфигурације и успостављања адекватнијих граница унутар постјугословенског простора као основном услову за превазилажење дестабилизације читавог региона. Тако су, подсећања ради, још током рата у Босни и Херцеговини на неодрживост њених спољашњих граница упозоравали не само бројни домаћи научници, већ и Џ. Миршајмер (John Mearsheimer), један од најауторитативнијих савремених политиколога у области међународних односа (Кецмановић 2020). Требало је да

3 Само у Словенији српска историјска права и просторна аутохтоност су били незнатни (у Белој Крајини).

прође готово четврт столећа да би са Запада стигла како-тако конкретна и политичко-реалистички аргументована идеја „распакивања постјугословенског пакета”. Тај предлог односио се на радикалну редефиницију граница као неопходног услова за довођење у ред „дисфункционалног Балкана”, а изнео га је Т. Лес (Timothy Less) са Универзитета у Кембриџу, некадашњи дипломата Уједињеног Краљевства у Бања Луци (Less 2016). Он се одважио да тада закључи, а у наредним годинама да више пута понови, како је досадашњи приступ Запада контрапродуктиван и посредно назначио да без решавања (и) српског питања нема стабилизације Балкана. Сугерисао је да се – у режији Запада, како водећу улогу не би ускоро преузеле конкурентске силе – решење налази у промени политичко-територијалне структуре постјугословенског простора комбиновањем новонасталих послератних етно-просторних односа и реалне политичко-безбедносне контроле на терену. Учестали су и иступи српских научника како је српско уједињење питање времена и извесности промена геополитичких околности, мада су се они махом задржали у оквирима начелних ставова и медијских наступа (Д. Танасковић, Н. Кеџмановић, Д. Пророковић...). Међутим, нису се упуштали у конкретизацију политичко-територијалне поделе и разграничења, нити у њихово образлагање у научним радовима. Знатно одређенији је историчар А. Раковић, истрајно се залажући да „Република Србија, Република Српска, Црна Гора и Република Македонија треба да створе заједничку федеративну државу” (Раковић 2019, 8).

ГЛОБАЛНИ, ЕВРОАЗИЈСКИ И ЕВРОПСКИ ГЕОПОЛИТИЧКИ ПРЕДУСЛОВИ „НОВОГ БАЛКАНСКОГ СУБПОРЕТКА”

Актуелна геополитичка „архитектура” Балкана резултат је униполарне доминације атлантистичког Запада под вођством САД и успостављена је после победе у Хладном рату и симболичког рушења Берлинског зида, у раздобљу када евроамеричкој заједници нико и нигде није

могао да конкурише. Постепеном мутиполаризацијом она јесте доведена у питање, али се није суштински променила због раније постигнутих позиција и аквизиција САД, ЕУ и НАТО. Геодемографски, геокултурни, геокономски, геофинансијски, геополитички, геостратегијски и други трендови на глобалном, евроазијском и европском плану указују не само да се „заравњује пирамида глобалне моћи” (Степић 2020б, 22), већ да се „клатно” убрзано удаљава од Запада и приближава Истоку. То значи да ће се Рах Americana, лагано, онда све брже, па можда и стрмоглаво приводити крају, те да просторна слика светског поретка неће више моћи да опстане у виду збигњевистичке „велике шаховске табле”, тј. као постмодерна варијанта хладноратовског Heartland-Rimland дуализма. Свет је већ неформално подељен на проамеричку (проатлантистичку) и антиамеричку (антиатлантистичку) групу држава, о чему, као лакмус, на посредан начин сведоче четири фазе давања/повлачења признања тзв. косовске независности (Степић 2018б, 31–41). Дакле, неминовно ће уследити преуређење света, и то не више у складу са хегемонијом једне, већ полицентрично, уз учешће више сила различите моћи где ни једна неће екстремно одскакати. Такав распоред главних актера не значи да неће бити хијерархијске динамике и њиховог глобалног утицаја у различитим видовима и дOMETИМА, те да ће се глобализацијски процеси зауставити, већ ће глобализам као тоталитарна идеологија какву је свет до сада упознао бити неостварива.

Није нереално очекивати да се постамерички (постатлантистички) свет формира у виду неколико великих *блокова*. Савремени процеси и трендови, као катализатор, допринели су да они постану уочљивији. У просторном смислу, неки од њих биће налик, а неки комбинација, хаусхофероликих и дугиноликих пан-области, коеноликих стратегијских сфера и/или хантингтоноликих цивилизацијских целина. Нову „блоковску структуру света” могли би да чине Америка, Еврорусија, Исламска Афро-Азија, Црна Африка, Југоисточна Азија и Аустралија, и Антарктик (видети Stepić 1997, 37–41)⁴, а она ће

4 Идеју мултиполарног света подељеног на неколико великих *блокова* аутор

првенствено да подразумева сукцесивно потискивање утицаја САД из Евроазије и свођење на монроовске габарите Северне и Јужне Америке. Промена, наравно, подразумева и Европу, која ће престати да буде „најбитнији амерички геополитички мостобран на евроазијском континенту” и неће више служити као „одскачна даска за прогресивно ширење демократије дубље у Евроазију” (Vžežinski 2001, 57). На тај деклинистички тренд Запада указују рецентни процеси кризе ЕУ („прединфарктно стање”) и НАТО („мождана смрт”). Упоредо са ослобођењем од „америчке окупације”, а да би се избегао опасан „вакуум моћи” и индуковани „геополитички хаос” (Рамоне 1998), одвијаће се преуређење мегакопна Евроазије и њене окружујуће акваторије. Не сведоче ли (не)посредно о томе бројне интеграционе иницијативе, а нарочито реализација како кинеског „свиленог” премрежавања, тако и руског неоевроазијства, мада не без отпора и покушаја онемогућавања њихових инструмената? Узимајући у обзир да пред собом имају уздрмане, али још увек доминантне САД, једини начин на који би Кина и Русија могле да „преузимање” Евроазију учине бржим и ефикаснијим јесте да делују комплементарно (Stepić 2020v, 197) и да поделе *зоне одговорности* како не би упале (биле увучене) у замку пренапрегнутости. То значи да прва сконцентрише највећи део своје пажње и моћи „пуног спектра” на Индо-пацифички регион (избегавајући конфронтацију са Индијом), а друга на Европу (избегавајући конфронтацију са Немачком), те да брижљиво кондоминијумски управљају централном Азијом као експлозивним „Евроазијским Балканом” (Vžežinski 2001, 117). Ово никако не би требало да доведе у питање кинеску варијанту глобализације,

је први пут саопштио и у три варијанте картографски представио у време неупитног униполаризма – 22. децембра 1994. године – на предавању „Политичка географија – основи једне науке” у Дому културе Студентски град у (Новом) Београду. У научни рад је уобличена и објављена под насловом „Будућа блоковска структура света“ тек 1997. године у часопису *Економика* (бр. 1-2/1997), а у оквиру серије полемичких чланака под заједничким наднасловом „Између Истока и Запада”. Како би нагласио антиципативност и актуелност чланка, поново га је 2020. године објавио часопис *Војно дело* (бр. 1/2020, стр. 89-102), са уводним текстом др Вељка Благојевића под насловом „Судбина једне глобалне геополитичке процене”.

најпре са економским предзнаком, нити руску ренесансу као глобалног „играча”, првенствено у војно-стратегичком домену. Напротив!

Сходно наведеним глобалним предусловима, један од великих светских и евроазијских била би *Еврорусија*, простирући се од Атлантика до Пацифика. „Ефекат домина” резултирао би извлачењем Европе из позиције америчког вазала и следствено – деатлантизацијом и стабилизацијом Балкана (детално Степић 2017, 9–37). Блок Евроусију одликовала би вишезначна хетерогеност, те би она, стога, била лабаво повезана и првенствено на западу (у Европи) састављена од неколико *великих простора* – Германског, Скандинавског, Латинског и Руског (Православног), те Англосаксонског фрагмента са очуваним прекоокеанским везама. (*карта 2*) Они би произашли из неминовног распада (самоукидања, имплозије?) ЕУ као „подударне са Западном цивилизацијом” и НАТО као „безбедносне организације Западне цивилизације” (Huntington 1996, 161), те трансатлантских биполарних, а потом и униполарних интеграционих рудимената. На тим рушевинама градиле би се популационо-просторно мање, али чвршће повезане интеграционе јединице које би чиниле групе досадашњих држава у постојећим границама, уз неколико могућих изузетака (нпр. Белгија, подељена на Валонију и Фландрију). Њихове најмоћније државе окупљале би око себе оне мање моћне јер, како истиче Дугин, и „у геополитици делује принцип магнета: ако сте јаки привлачите, ако сте слаби – сами ћете бити привучени” (Babić 2018). Кохезија великих простора заснивала би се на резултанти првенствено културно-историјских, геополитичких и економско-гравитацијских чинилаца, што значи да би државе-језгра – Немачка, Шведска, Француска и Русија, те Енглеска (на челу очуваног или подељеног Уједињеног Краљевства) – формирале неокласичне интересне сфере можда „меких” граница, интензивних међусобних веза и вишедимензионалних прожимања, али ипак јасне деобе утицаја и надлежности.

Карта 2: Велики простори на западу Европског „блока“

Обрада аутора

Балкан – историјски потврђен индикатор великих геополитичких трансформација и већ неколико деценија реактивирани кризни регион услед евро-амерички индустријског *клајнштатераја* у постјугословенском простору – следствено, мора бити реконфигурисан. Његова деатлантизација је неопходна не само ради дугорочнијег смиревања, стабилизације и враћања у „природно стање”, већ и из превентивних геополитичких мотива – ради онемогућавања да у евентуално поново промењеним условима дође до редоминације доказано деструктивног таласократског Запада посредством традиционалних локалних експонената. То је круцијалан разлог зашто је неопходно да не остану зацементиране, већ да се пониште главне постхладноратовске тековине Запада. Сходно томе, бивши југословенски простор, без промене наслеђеног, спољашњег опсега, али са ревидираним новим, а некадашњим унутрашњим међама, нашао би се у три велика простора (упреди Стенић 2017, 31):

- *Руски велики простор*, православног цивилизацијског и неоевроазијског геополитичког идентитета, од некадашње југословенске државне територије обухватио би велику већину српских земаља. Та популационо-просторна целина данас, а нарочито пре физичко-миграционог десетковања, насељен је православним српским становништвом, као и његовим етничким дериватима, „пролиферованим” титоистичком декрет-етногенезом у „инстант-нације” (Степић 2018в, 228–231). Упркос систематском онемогућавању и покушајима вестернизације, он баштини снажне историјске, политичке, верске, националне, културне, војне и друге везе са Русијом, и са њом ће све више бити повезан економским, нарочито енергетским „нитима”. Такође, имајући у виду позитивна искуства бројних муслиманских народа у самој Русији, припадност њему није у супротности ни са евроазијским, континенталистичким цивилизацијско-геополитичким идентитетом и дугорочним, објективним интересима балканских муслимана. Мада неће моћи да се избегну, требало би да буду сведене на минимум патерналистичке амбиције Турске према енклавама исламизованог балканског становништва од Крџалија до Цазинске Крајине и од Лудогорја (Делиормана) до Албаније. У сваком случају, како би се избегао поремећај читавог Балкана и ризик оружаног сукоба који би могао да се прелије и изван њега, саставни део Руског великог простора требало би без промене одавно установљених, углавном тзв. природних и етнички усаглашених граница, да постану Румунија и Бугарска. Такође у постојећим границама, али са нешто више дилема, припали би јој махом исламска, али фрагилана Албанија, те православна, иако традиционално таласократска и тренутно прозападна Грчка.

- *Германски велики простор*, mitteleurop-ских геокултурних и геополитичких својстава, у свом саставу би имао територијално само незнатно промењену словеначку и знатно редуковану хрватску државу. Захваљујући тим ионако традиционално прогермански оријентисаним народима/државама, снажна Немачка задовољила би своје кључне, много пута током историје потврђене аспирације – формирала би зону утицаја која се у виду „завесе” кроз средиште Европе

интермаријумски спушта од Северног и Балтичког до Јадранског басена. Уместо одавно прагматично напуштене маритимне „Идеје Хамбурга”, потом у Великом рату онемогућене телурукратске „Идеје Багдада”, те пораженог нацистичког експанзионистичког пројекта „Продора на Исток” (“*Drang nach Osten*”), овога пута добила би прилику („вентил”) да оствари – може се то назвати – „*Продор на Југ*” (“*Drang nach Süden*”), тј. „*Идеју Пујеке*”. Тако би (поново) постала моћна регионална сила – не више „економски џин, а политички патуљак”, већ и истински, самопоуздани (гео) политички и геостратегијски „играч” – коме нека шири интеграција налик на Европску Унију не би ни била потребна. Таква Немачка, као средиште Германског великог простора, формално би била део Евроруског блока унутар преуређене Евроазије, мада би на основу далекосежне нагодбе и снажних економских веза, нарочито гасоводних вектора, директно са Русијом одлучивала о европским пословима, па са њом и поделила највећи део Балкана на неокласичне интересне сфере.

- *Латински велики простор* у постјугословенском ареалу, изразито западне, римокатоличке верско-цивилизацијске припадности и мартитимног, таласократског геополитичког кода, простирао би се само у делу средњојадранског приморја и не тако дубоког залеђа које му гравитира по општем обрасцу литорализације. Своју „копчу” са главним делом латинског света тражиће трансјадрански, непосредно са италијанско-ватиканским великим заштитником, али ће гаранти његове сигурност бити и остале земље – Француска, Шпанија, Португалија. Будући да је у полукружном обухвату са копнене стране и да са непосредним суседством има дубоке историјске везе и нарочито језичке сличности, неминовно ће успостављати узајамне односе са знатно већим, балканским делом Руског великог простора.

ОСНОВНА ПОЛАЗИШТА И ПРИНЦИПИ АДЕКВАТНИЈЕГ РАЗГРАНИЧЕЊА УНУТАР ПОСТЈУГОСЛОВЕНСКОГ ПРОСТОРА

Да арбитрано претварање унутрашњих југословенских граница у државне представља саму срж проблема, а не део решења, благовремено су упозоравали не само страни и домаћи научници, већ и објективне политичке личности. Упркос томе, превагнуо је интерес Запада да у сучељавању „демократија vs. геополитика” опет победи ова друга (Степић, 2020а, 209), те да се фрагментационим и редуccionим територијалним „методом” умањи непосредно српски и посредно руски утицај на Балкану. Унутарјугословенским не-српским чиниоцима то је у потпуности одговарало јер су у време титоизма сви нешто ушибарили на рачун српског народа и српских земаља, те су стечене добитке настојали да у новим околностима зацементирају захваљујући ангажману Запада. У томе се крије суштина одговора на често постављано питање током и после деструкције Југославије: „Зашто су сви против Срба?”, а које тенденциозно сугерише исправност тезе о тобоже српском реметилачком фактору. Како би променио постојећу, вештачку, конфликтну и атлантистичку, а успоставио будућу, конзистентнију, стабилизујућу, неоевроазијску структуру „балканског субпоретка”, руски пол моћи нема другог адекватног избора него да се определи за српског чиниоца, максимално га оснажи и одреди као исходите чврсте „осовине пријатељства” (Дугин 2009, 113), тј. недостајућег геополитичког вектора (Степић 2014а, 126). Штавише, за остварење тог интереса није довољно да руско упориште буде само Србија и да се Руски велики простор простира само до Дрине, јер би то значило да се простор западно од ње неминовно препушта Германском великом простору. У том случају би постојале веће могућности за ширење немачког утицаја још даље на исток, те да се већим делом Балкана доминира из Берлина, а не из Москве. Следствено, опредељујући се не за просторно и популационо редукованог, већ за целовитог српског „фаворита”, Русија мора да досадашње државе-

прилепуше⁵ Запада и његове „подизвођаче” балканских послова који су за антисрпски ангажман награђени српским територијама третира као губитнике, тј. „жртвену јагњад” (Дугин 2004, 194) реконфигурисања постјугословенског простора. То значи да је у првом реду хрватски, албански и делимично муслимански/бошњачки елемент неопходно без много скрупула лишити експанзионистичких узурпација стечених у временима геополитичког контра-ритма који је диктиран Србима и Русима нарочито током 20. века.

Политичко-територијална реконфигурација постјугословенског дела Балкана и успостављање нових, примеренијих и мање конфликтних граница постигли би се на основу неколико кључних полазишта:

- Извршила би се *ревизија* (псеудо)принципа, приступа, поступка, резултата и последица постхладноратовског насилног цепања Југославије дуж наслеђених тзв. АВНОЈ-ских граница. То би, истовремено, значило и промену пропагандом успостављеног фалсификованог наратива о карактеру југословенске државе током читавог њеног трајања, одговорности за изазивање верско-грађанско-сецесионистичког рата, почетном импулсу приликом започињања масовних злочина према цивилима, почетним корацима у покретању тзв. етничког чишћења и намери да се уз помоћ Запада по сваку цену унутрашње границе нелегално претворе у спољашње. Стога би нова територијална подела била не само дијаметрално супротна тадашњем диктату Запада, већ што више у складу са границама националних простора у време формирање заједничке државе након Великог рата, уз подразумевајуће уважавање неких у међувремену насталих промена.

- Садашња политичко-територијална структура постјугословенског простора би се променила радикалним преобликовањем пет од шест садашњих, а недовршених, нестабилних и нефункционалних држава, зато што: *једна*

5 *Државе-прилепуше* или *ремора-државе* су верни трабанти неке моћније државе, који извлаче секундарну корист из њене међународне позиције. Добиле су име по специфичној врсти риба (ремора) са сисаљкама/пијавкама при врху главе које се прикаче за неку већу животињу (рибу, сипу, кита, највише ајкулу), тако се пасивно крећући на дугим пливањима и једући остатке њихове хране (чак измета).

(Хрватска) је својим регуларним снагама извршила директну војну агресију на Босну и Херцеговину, а потом уз помоћ Запада уништила српску државолику јединицу и на геноцидан, неоусташки начин елиминисала већину њеног српског становништва; *друга* (Босна и Херцеговина) је већ приликом међународног признања важила за „немогућу државу” (Кецмановић 2007), споља се вештачки одржава као протекторат Запада и састоји се од два конфедерална ентитета, од којих онај српски (Републику Српску) Запад настоји да на сваки начин сузбије и одузме јој стечени ниво самосталности; *трећа* (Србија) је југословенски резидуум коме је наметнуто непријатељско окружење и статус уцењене земље на аутодеструктивном „европском путу”, а задржала је и две центрифугално оријентисане покрајине, од којих је у оној јужној Запад оружаном подржао арбанашки сепаратизам, и даље га истрајно изграђујући политички, економски, војно, пропагандно и на друге начине; *четврта* (Црна Гора) се уз туторство Запада одвојила од Србије и кренула идентитетском странпутицом захваљујући индукованом националном „преумљењу” у антисрпску, шизофрену, поцепану (cleft country) и растрзану земљу (torn country) упркос несумњивим српским темељима и традицији; и *пета* (Северна Македонија) је пред ултиматумом Запада учинила аутодеструктивне уступке великоалбанским захтевима и чак променила име на основу „трулог компромиса” са Грчком, постајући типична тампонска земља којој суседи оспоравају готово све – до историјског памћења и статуса цркве, до територијалне целовитости и националне самосвојности.

- Уместо постојећих шест, успоставило би се четири државе. *Две* од њих – Словенија и новоформирана Далмација – будући да су релативно малог броја становника и површине, а физичкогеографски складне, етнички хомогене, културно-идентитетски компактне и на унутрашњем плану добро комуникацијско-економски повезане, биле би унитарно уређене. Ако будућност покаже да је са становишта функционалности сврсисходније, могле би да се знатније децентрализују и можда регионализују. Остале *две* државе – Хрватска Федерација и Српска Федерација – због знатно веће пространости, наглашене географске

разноврсности, сложеног историјско-политичког наслеђа, мање етно-просторно компактне и функцијско-гравитацијски полицентричне, организовале би се као одрживе, ефикасне, сложене државе са по неколико федералних јединица. Временом би могле да еволуирају у два смера: или у чвршће интегрисане регионалне државе (сличне данашњој Италији и Шпанији) или, пак, ако се парцијална центрифугалност покаже неизбежном, да изгубе неку од федералних јединица, али без опасности од потпуне деструкције земље.

- Супротно апсурдном, наметнутом титоистичко-баден-теровском (псеудо)принципу који је произвео и дуго одржава латентни конфликт и нестабилност, ново разграничење држава – првенствено Српске Федерације и Хрватске Федерације – обавило би се на основу етничког принципа као *главног принципа*. Важно је напоменути да се он никако не би односио на националне мањине без обзира на њихову бројност и распрострањеност (мађарску, албанску, бугарску, румунску, италијанску...) – будући да оне немају право на територијализацију свог статуса – већ само на конститутивне народе који су формирали заједничку јужнословенску државу. Додатно проглашене „нације“, настале „декрет-етногенезом” ради слабљења и фрагментације српског чиниоца, биле би – тамо где су сконцентрисане на знатнијој територији – у што већој мери обухваћене неком од сопствених федералних јединица. Тамо где се налазе на мањој територији и енклавски позициониране, а од целине одвојене из других разлога (историјских, географских, геостратегијских...), за делове како „синтетичких”, тако и традиционалних нација организовало би се неколико аутономних округа унутар појединих федералних јединица.

- Апроксимативно разграничење извршило би се на основу размештаја конститутивних народа посматраног *на нивоу насеља* бивше Југославије. Сходно томе, као консултативно полазиште (нека врста инпута) могла би да послужи етно-просторна структура у време уједињења у Краљевину Срба, Хрвата и Словенаца 1918. године, приказана на Цвијићевој карти Балканског полуострва из тога времена (Свијић, 1918). Ипак, као права „подлога” (у виду аутпута) првенствено би послужила детаљна етничка

карта Социјалистичке Федеративне Републике Југославије (Ђурић и др. 1993) пред њено нестајање (према коначним резултатима званичног пописа становништва 1981.), на којој је представљена етничка структура за сваки атар укупно 27.507 насеља, те посебне етничке карте, на пример, Хрватске (6.631 насеље), Босне и Херцеговине (5.868 насеља)... Упоредо, ради дефинисања граничних линија, тј. конкретне делимитације и демаркације, применили би се додатни, *корективни принципи*, у првом реду власнички и историјски, а затим још и природно-географски (нарочито право блиског, пространог hinterland-а на маритимну партиципацију), функцијско-економски, локациони, војно-стратегијски, еколошки, принцип (при) силе и други. Коначне границе тако би настале као резултат интегралног принципа разграничења. Он би обавезно имао и још један важан задатак, захваљујући коме би се, упркос великом и трагичном закашњењу, колико-толико испунио принцип „праведности” граница, првенствено између Хрватске Федерације и Српске Федерације. Првенствено би подразумевао „компензовање ‚етно-просторног парадокса’ (диспропорције), тј. двоструко мање популационе од просторне заступљености Срба” (Степић 2020в, 31) после Другог светског рата у областима некадашњег нацистичког сателита Независне Државе Хрватске. У том простору Срби су били жртве „тоталног геноцида” (Давидов, 2013), који се још директније може назвати „србоцидом” (Умељић 2018, 31), а који се поновио током и после пада већег дела РСК 1995. године⁶. У супротном, ако се то не би узело у обзир приликом разграничења на Банији, Кордуну, Лици и на специфичан начин у Западној Славонији, послала би се порука да је геноцидно уклањање Срба исплативо и ефикасно

6 *Тотални геноцид (србоцид)*, заједно са масовним, монструозним физичким елиминисањем великог дела српске популације свих узраста са огромне територије, а према програму „три трећине“ – трећину побити, трећину иселити и трећину покатоличити – који је формулисао један од вођа хрватских усташа Миле Будак, подразумева потпуно уклањање свих материјалних и нематеријалних трагова-доказа српског постојања из простора обухваћеног границама Независне Државе Хрватске – српских православних храмова (укључујући богословије, парохијске домове и владичанске дворове), икона и других црквених предмета, утврђења-замкова, споменика, задужбина, банака, гробаља, школа, библиотека, топонима, матичних, катастарских и других ћириличких књига...

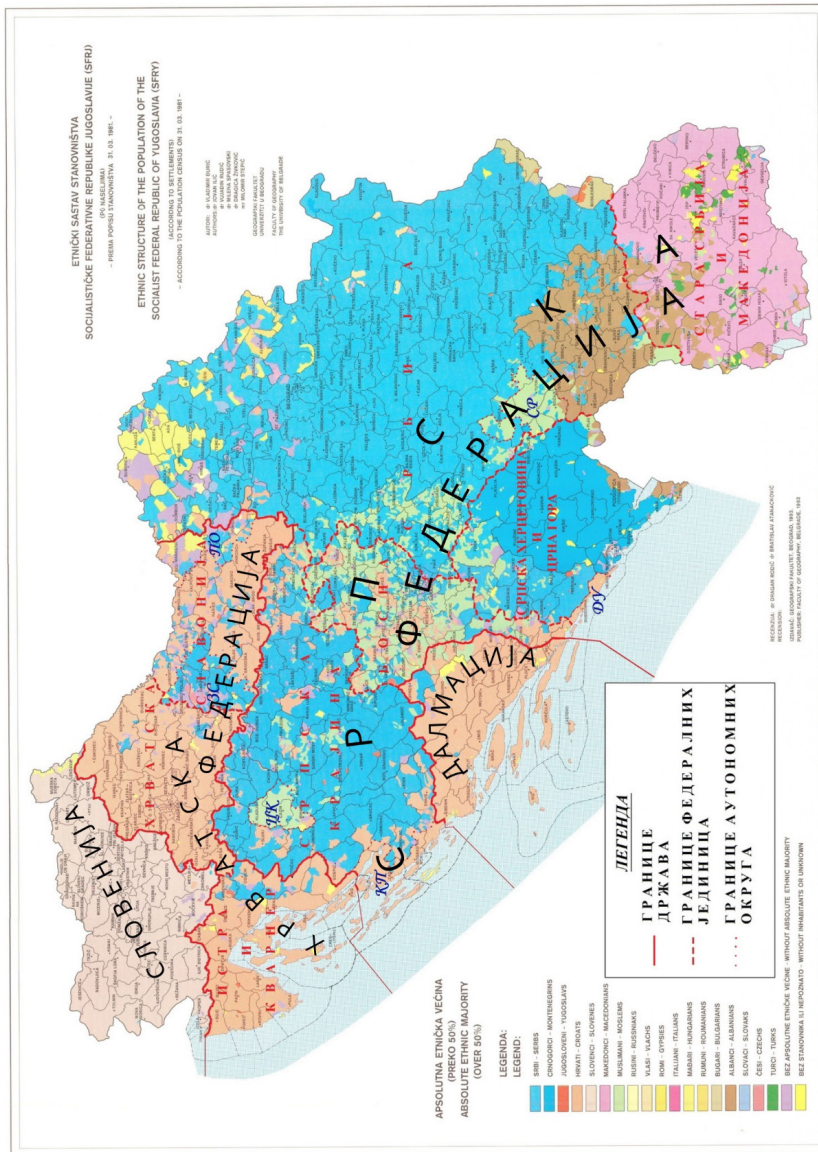
(и) геополитичко средство за преотимања простора, те би тако деловало стимулативно да се евентуално понови.

- Неколико *аутономних округа* (етно-територијалних аутономија), омеђених јасним административним линијама, чувало би национални идентитет локалног српског (у Хрватској Федерацији), те хрватског и муслиманског/бошњачког становништва (у Српској Федерацији), али никако не доводећи у питање територијални интегритет и суверенитет тих држава. Штавише, успоставио би се ефикасан посредан механизам геополитичког реципроцитета – у случају да неки хрватски округ прави проблеме српској држави, онда би хрватска држава морала да рачуна са сличном реакцијом српског округа; или, ако би српска држава угрожавала статус муслиманске федералне јединице, муслимански аутономни окрузи би могли да одговоре прављењем проблема српској држави. Временом – услед логичних миграционих токова мотивисаних националним, социјалним, образовним, културним, економским и другим разлозима, а из малобројних насеља и крајева који остају „са погрешне стране границе”, те вероватно и из неких аутономних округа – дошло би до трансфера становништва и додатне хомогенизације ионако национално прилично компактних држава. У крајњем случају, не би требало искључити ни оптирање становништва (слично разграничењу Краљевине СХС и Мађарске после Великог рата).

КОНКРЕТИЗАЦИЈА НОВЕ ПОЛИТИЧКО-ТЕРИТОРИЈАЛНЕ „АРХИТЕКТУРЕ”

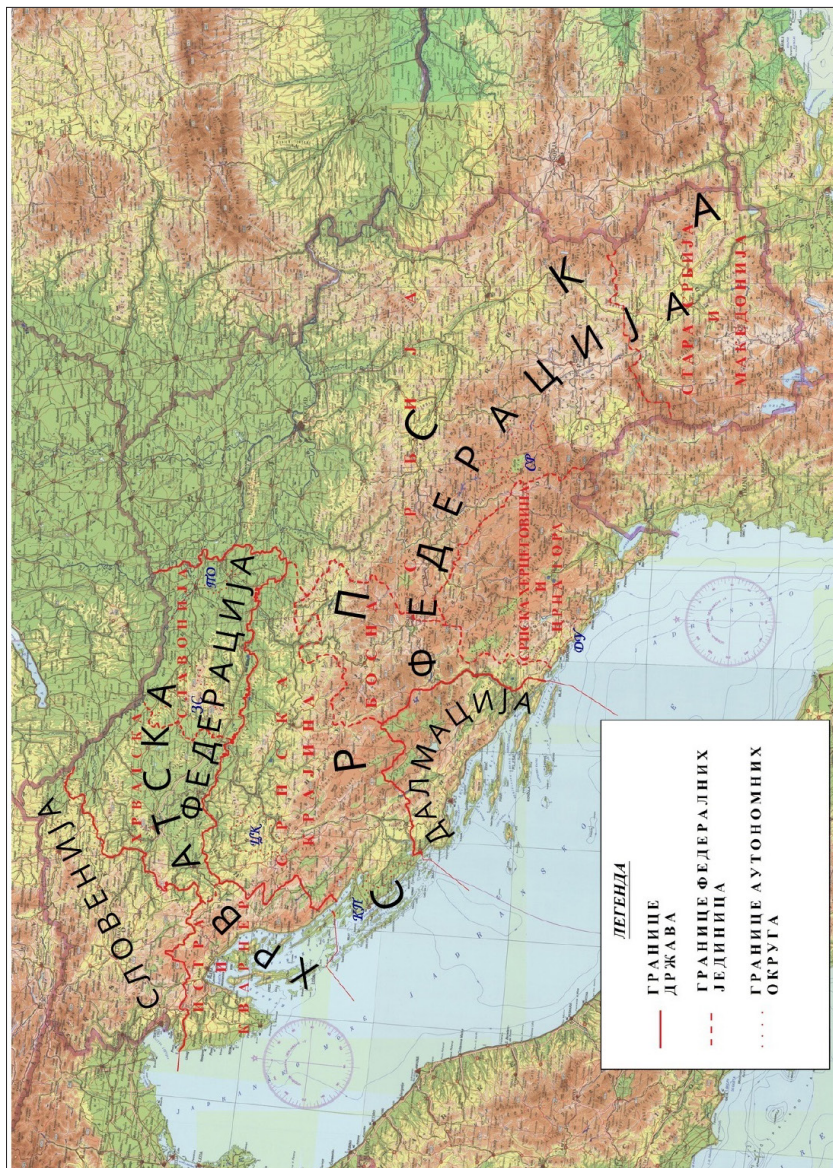
Реструктурисање постјугословенског дела Балкана требало би да резултира не само логичнијим и трајнијим границама (*карта 3*), него географски складнијом и геополитички адекватнијом организацијом простора (*карта 4*). Из тога би проистекли рационалнији, прикладнији и стабилнији регионални односи, проистекли из мултиполаризације света, водеће улоге Евроазије и еманципације Европе.

Карта 3: Редифинисане границе постјугословенског простора на етничкој карти СФРЈ (по насељима)

Обрада аутора. Картографска основа: Ђурић i др. 1993.

Карта 4: Редифинисане границе постјугословенског простора на општој географској карти СФРЈ

Обрада аутора. Картографска основа: Прегледно топографска карта СФРЈ 1:1000000.

Словенија

Словенија би имала улогу геополитичког посредника за германски приступ Јадрану и индиректно Средоземљу, а о(п) стала би у готово непромењеној површини и морфографским обрисима, раније већ усклађеним са њеном националном хомогеношћу и природним склопом. Сходно томе, а и због релативно мале популационо-територијалне величине и оптималне комуникацијско-економске интегрисаности, нема потребе за њеном федерализацијом. Такође, излишно би било и евентуално формирање етно-територијалних аутономних јединица, будући да у међувремену имиграцијом незнатно промењена етничка структура није резултирала концентрацијом, већ дисперзним распоредом становништва које је махом пореклом из осталог постјугословенског простора (углавном српско и муслиманско из БиХ и арбанашко из косовско-метохијског дела Србије). Њене историјско-географске покрајине – Приморско, Горењско, Нотрањско, Горишко, Долењско, Штајерско, Савињско, Корошко и Помурје – добро су уклопљене у државну целину и мање-више уравнотежено развијене, те не испољавају центрифугалне амбиције, али могу у одређеним околностима да покажу вољу за неким посебним овлашћењима, али и да постану предмет аустријских и италијанских аспирација.

До квантитативно незнатне, али квалитативно значајне корекције тзв. АВНОЈ-ске границе могло би доћи ради превазилажења хрватско-словеначког спора у Пиранском заливу (Савудријској вали), који има шире импликације: на блокаду приступа Словеније отвореном мору, експлоатацију ексклузивне економске зоне, пловидбу војних бродова и ваздухоплова, приступ луци Копар (која је у конкурентском односу са Ријеком!), полагање каблова, рибарење итд. Како би се тај проблем решио на рационалан, па и „праведан” начин, граничну линију узводно од ушћа Драгоње (тј. Нове Драгоње или канала Св. Одорика) требало би померити у корист Словеније како би на обалу изашла код рта Салворе. На тај начин би не само читав залив и припадајући делић ексклузивне економске зоне припали Словенији, већ би јој био омогућен и слободан приступ међународним водама.

Као компензација, Словенија би у хрватску корист могла да се одрекне свог дела територије узводније, тамо где граница код националног парка прелази на леву страну Драгоње (Брич), и/или у појасу високог степена развијености границе у Жумберку, односно у Помурју и Прекомурју.

Далмација

Далмација би била сасвим нова, мала држава – латинско геополитичко и гекултурно „сидро” на Балкану, са потенцијалом трансјадранског посредника за ширење утицаја дубље у његову унутрашњост. Формирала би се на псеудоантичким историјским темељима и маритимном, таласократком идентитету. Њен етнички састав је сада компактан хрватски, са изразитим римокатоличким обележјима и снажном антисрпском оријентацијом (нарочито у залеђу услед конвертитског синдрома „бивших Срба”), али са изградњом државности могуће је да се трансформише у далматински у смислу државне нације. Представљала би рудиментарни остатак „доње вилице великохрватске геополитичке чељусти” (опширније Стенић 2001, 338–343), скршене ради онемогућавања њене експанзивне и за западне српске земље и народ доказано деструктивне улоге. Простирала би се у данашњој средњој Далмацији и западној Херцеговини, излазећи на јадранску обалу од ушћа Крке код Шибеника закључно са полуострвом Пељешац, подразумевајући припадајућу акваторију и острва Зларин, Шолту, Брач, Хвар, Корчулу, Вис, Ластово, Мљет... Главни и највећи град био би Сплит, улогу важног урбаног центра задржао би Шибеник, мада би стагнирао због пограничног положаја и смањене гравитационе зоне, док би Западни Мостар имао значајну улогу првенствено за западнохерцеговачку област државе. Места на острвима и дуж обале наставила би да се оријентишу на туризам и пратеће услуге, док би она у унутрашњости у великој мери остала зависна од финансијских и политичких уплива емиграције. Најважнија саобраћајница била би постојећа Аутоцеста А1, тј. деоница недовршеног Јадранско-јонског аутопута, паралелна са јадранском обалом, али прилично удаљена од ње, те будући

Коридор 5ц долином Неретве, са исходиштем у луци Плоче. Стара Јадранска магистрала и даље би функционисала махом у међумесном и туристичком саобраћају дуж приобаља, а за везу са унутрашњошћу значајан би требало да буде планирани аутопут Сплит – Купрес – (Бања Лука – Градишка).

Граница нове државе Далмације била би трасирана потољеним доњим током Крке, тј. морским каналом Св. Анте (уз слободну пловидбу и приступ шибенској луци), потом би као сувоземна скретала на смер исток-североисток и углавном пратила некадашњу југоисточну границу Републике Српске Крајине, пресецајући планине Мосеч и Свилају, те вештачко језеро Перуча и успињући се на Троглав, највиши врх Динаре (1.913 мнв). Са Динаре би се спуштала и попреко пролазила кроз Ливањско поље дуж српско-хрватске етничке границе, да би даље гребеном Старетине заобилазила југоисточни део Гламочког поља, пела се на планину Цинцар, пресекала Купрешко поље тако да град Купрес припадне држави Далмацији и затим мењала смер у југоисточни. Даље би пратила развође између Црноморског и Јадранског слива, прелазећи преко превоја Велика (Купрешка) врата, укрштајући се са друмским правцем Бугојно-Купрес и пењући се на планину Радушу. Заобилазећи Прозор са североисточне стране, пресецајући реку Раму и низ североисточне падине Чврснице, спуштала би се на Неретву низводно од моста код Доње Јабланице и ушћа леве притоке Раванчице. Граница би се, затим, протезала Неретвом, делећи Мостар на западни са хрватским (можда будућим далматинским?) и источни са муслиманским/бошњачким становништвом. Речног тока би се држала све до тачке где га пресеца садашња граница Хрватске и БиХ код Габеле, узводно од Метковића. Од тог места би скретала на југоисток поклапајући се са актуелном границом Хрватске и БиХ, пресекала „врат“ неумског *panhandle*-а, излазила на морску обалу код места Доли и морем настављала између острва Олипа и Јакљан. Тако би Далмацији остао Пељешац (укључујући његову стонску везу са копном), читав Малостонски канал/залив, доњи ток и ушће Неретве, те залив Неум-Клек, што би актуелни спор учинило беспредметним.

Хрватска Федерација

Хрватска Федерација би, такође, заједно са Словенијом, представљала посредника за приступ германске сфере Јадрану и заокруживање хегемоније Немачке у средњој Европи. Била би територијално знатно смањена у односу на садашњу Хрватску у наслеђеним тзв. АВНОЈ-ским границама, којима је обухватила компактне српске области и „титоистичком лимологијом” *de facto* награђена за учињени усташки геноцид. То је, потом, и бадинтеровски потврђено независношћу у истим границама у име намењене улоге атлантистичког геополитичког експонента. Стога би њена вештачки, у виду кљешта, састављена морфографија – захваљујући којој обухвата знатне српске области, из које у великој мери проистиче концепт наводно логичне, вишедимензионално оправдане „геополитичке слагалице” потковичасте Хрватске и троугласте БиХ (Klemenčić 1993/1994, 55–60), те на основу које је као самонаметнута датост изведена антисрпска великодржавна идеја о „граница на Дрини” – нужно требало да буде промењена. То би се првенствено односило на фрагментирање њене јадранске „фасаде” и лишавање већег дела огромне копнене дужине обале од 1.777 км (уз додатних 4.058 км острвских) (www.encyklopedija.hr) која јој је великодушно додељена после Другог светског рата и захваљујући којима је баражиран приступ мору оближњег, махом српског и веома пространог hinterland-а. То не значи да би она остала без излаза на море, већ би се он свео на сразмеран појас. Тако би њена државна територија добила много мање неправилну форму тупоуглог изгледа са теменом у Загребу, а већом дужином крака исток-запад (панонског) од оног североисток-југозапад (покупско-кварнерског).

Таква, иако на оптималне просторне габарите сведена и одстрањивањем претеће геополитичке „каписле” деактивирана Хрватска Федерација, и даље би могла да се позива на идентитет самопрокламованог „предзиђа кршћанства” (“*antemurale christianitatis*”) и „бедема Запада према барбарском Истоку”, укључујући истрајне ревандикацијске намере и неговање сентимента према

непрежаљеној НДХ-овској или АВНОЈ-ској величини. И у новим границама, она би остала географски разноврсна, али етнички компактнија и политички-територијално сложена (савезна) држава, са добрим економским предиспозицијама и респектабилним посредничким и чворним положајем. Једним, већим делом, простирала би се у Панонској и Перипанонској области на северу, махом природно омеђена Сутлом, Муром, Дравом, Дунавом и Савом, од раније регулисаних граница у потпуности са Мађарском и готово са Словенијом. Дугачким сектором излазила би на десну обалу Дунава – најважније трансевропске пловне трансверзале (Коридор 7), геостратегијске осе и интеграционе „кичме”. На југозападу би имала територијално сужење осетљиво на пресецање, на најужем месту дуж замишљене ваздушне линије Ладешихи („лакат” Купе на словеначко-хрватској граници) – Дуга Реса – Церовац Вукманићки (код Тушиловића) широко око 17 км. Тим територијалним „вратом” су трасирани ауто-пут А1, железничка пруга Будимпешта – Загреб – Ријека паневропског Коридора 5б и важан геостратегијски правац, а даље се надовезује и друга, мања, планинско-приморска област. Њу би чинили Горски Котар и Лика, чијим посредством би имала широк приступ Јадранском басену. Излаз на море релативно дугачком и разуђеном обалом од рта Салворе на северозападу Истре до Барић Драге на југоистоку морског Велебитског канала имао би круцијалан значај за геоекономски и геополитички положај земље.

Хрватска Федерација би се састојала од три историјски и физичкогеографски јасно индивидуалисане провинције – (1) Истре и Кварнера, (2) Хрватске (праве) и (3) Славоније.

(1) *Истра и Кварнер* била провинција амфитеатралног облика, захваљујући коме би обухватили највећи јадрански залив. Чинили би је планинско залеђе, са масивом Велике Капеле, Горским Котаром, северозападном половином Лике, неколицином високих крашких поља и већим делом венца Велебита, те готово читаво полуострво Истра и Кварнерски залив са острвима Крком, Цресом, Лошињом, Рабом, већим делом Пага... Веома разуђена обала је идеално предиспонирана за туризам (Опатија, Пореч, Ровињ, Умаг, острва), нафтно-гасне терминале (Омишаљ на Крку),

рафинерије (Бакарски залив), војне (Пула) и путничко-теретне луке (Ријека). Већинско становништво у провинцији је хрватско, али постоји снажно изражен регионални идентитет, па чак и већ испољене тежње за аутономијом истарског становништва (Истријани). Има и неколико ретко насељених, али пространих планинских српских крајева са духовним средиштем у манастиру Гомирје. На апроксимативној средокраћи између Врбовског и саобраћајног чворишта Босиљево налазила би се административна граница са федералном јединицом Хрватском.

(2) *Хрватска* (права) представљала би геополитичко језгро (централну територију) Хрватске Федерације и обухватала би већи број мањих области, махом долињско-равничарских и брдско-нископланинских – Загорје, средњу Подравину, Међимурје, Лоњско-мославачки крај, Туропоље, Жумберак, средњеидоњеПокупље, Загребачку агломерацију... Изразито је етнички хомогена и чини савремено хрватско национално, културно-историјско и економско средиште, са Загребом као највећим и главним градом читаве државе. Остали већи урбани и мултифункционални центри су Вараждин, Бјеловар и Сисак. Читава провинција има резерви нафте, развијену пољопривреду и добар положај на југозападном ободу Панонског басена и у контакту са Динарском облашћу, те игра посредничку улогу између централне Европе и Јадранског мора. Саобраћајно је веома добро повезана ауто-путевима и железницом са свим осталим областима земље, те са Словенијом и Мађарском. На истоку границу са федералном јединицом Славонијом чинила би незнатно промењена граница географске области Славоније (у ширем смислу) и почињала би на Драви и мађарској граници код Староградског Марофа, потом управно пресекала Подравину и Билогору, те се кроз равницу, пратећи атарске међе без уочљивијих оријентира, спушта на Саву код Новске.

(3) *Славонија* би се, осим на историјско-географску област Славонију, простирала још на Барању и Западни Срем. У западном делу је брдско-планинска, котлинска и шумовита, а у осталим крајевима валовито-равничарска, са маркантним речним долинама Дунава, Саве и Драве дуж којих су трасиране најважније саобраћајнице. С обзиром

на природне предиспозиције, махом се одликује аграрном производњом и прерадом, али има и неколико значајних градских насеља – Осијек, Вуковар, Винковци, Славонски Брод. У националној структури доминирају Хрвати, док су у знатној мери у појединачним и групама насеља широм те федералне јединице и сада заступљени Срби, упркос дугом, систематском расрбљавању, геноцидном страдању у време НДХ и прогону 1991-1995. године. Будући да је њихова просторна концентрација наглашена у Подунављу (ПО) и Западној Славонији (ЗС), због чега се она некада називала Мала Рашка (Мала Влашка), те две области добиле би статус аутономних округа (жупанија). Налазе се у саставу Хрватске Федерације ради очувања њене територијалне компактности, функцијско-комуникацијске повезаности и тзв. природних граница на Дунаву, односно на Сави, иако постоји њихов етно-просторни додир са српским крајевима са друге стране тих река – Бачком и Бањалучком Крајином. Границе Подунавља, уз незнатне изузетке, одговарале би границама источног дела бивше Републике Српске Крајине, док би границе Западне Славоније углавном следиле српско-хрватски етнички контакт, тј. обухватале би знатно већу територију од некадашњег крајишког фрагмента (простирао се од Саве до Пакраца), па и од зоне која је 1992-1995. године стављена под заштиту снага УН (сектор Запад УНПА⁷).

Српска Федерација

Српска Федерација била би највећа држава у политички-територијално редизајнираном постјугословенском простору, будући да и данас важи чињеница како од Срба „од Беча до Цариграда нема већег народа” (Цвијић 1987, 66). Она не би постала нити нека неојугословенска хибридна творевина, нити пропагандно анатемисана „Велика Србија”, већ адекватна национална српска држава. Проистекла би из правог просторног размештаја српског народа и његових етничких „рукаваца”, супротно од антисрпски успостављених „државица-титоида” и њихових октроисаних

7 Акроним од United Nations Protected Areas.

граница. Тако би, барем делимично, надокнадила вишедеценијске последице „обуздавања” српског чиниоца – од сваковрсних уступака на сопствену штету, наметнуте фрагментације националног простора и ампутације великих етно-просторних делова, до вишекратних масовних прогона, ликвидација геноцидних размера, систематског расрбљивања и геополитичко-цивилизацијске ненаклоњености Запада. То не значи да ће нове територијалне размере и границе стећи на рачун суседа Хрвата, него ће сажимање АВНОЈ-ске Хрватске и формирање засебне државе Далмације бити резултат објективнијег приступа у изградњи држава. Штавише, чињеница је да би веће српске области остале у саставу Хрватске Федерације него што би се хрватске области нашле у Српској Федерацији. Као што ће посредством аутономног округа са хрватским становништвом Српска Федерација у једном сектору изаћи на Јадран, тако ће Хрватска Федерација захваљујући једном српском аутономном округу (жупанији) обезбедити компактност и саобраћајну повезаност државне територије, а захваљујући другом приступу Дунаву.

У геополитичком смислу, Српска Федерација би представљала балканског експонента и симбола постамеричког поретка у коме ће доминирати евроазијске силе, те кључни чинилац праве, а не лажне стабилизације Балкана. Такође, њена улога биће да задржава немачке експанзионистичке амбиције даље према југоистоку, продор неоосманизма посредством балканских „пега” исламизованог становништва и прозелитске римокатоличке „пипке” са апенинске стране Јадрана. Истовремено, трпеће сталне притиске и претње са тих страна, којима ће, хтела-не-хтела, имати задатак и капацитет да се супротстави само у новом глобалном и евроазијском геополитичком контексту, тј. уз конкретну руско-кинеску подршку. Дакле, не само настанак, већ одрживост и функционалност Српске Федерације, као сложене, савезне државе, у великој мери ће зависити од међународних околности, што на Балкану није ништа ново. Њена евентуална трансформација, на једну страну, у асиметричну федерацију, или на другу страну, у чвршће интегрисану регионалну, па и унитарну државу – свакако ће бити резултат и унутрашњих политичких, економских, етно-

демографских, културних и других односа, а нарочито (не) склада међу федералним јединицама. Сходно томе, изградња интегралне српске државе (state-building) и враћање самој себи југословенством ослабљене српске нације (nation-building) биће мукотрпан, дуготрајан и ометан процес који ће неминовно уследити после њеног формирања.

Српска Федерација била би физичкогеографски разноврсна, али складна земља са оптималним склопом низијских, долињских, котлинских и брдско-планинских области. Простирала би се у животно и привредно погодном умереном појасу, са одликама од континенталне (Бачка, Банат, Тимочка Крајина...), до високопланинске (Шара, Дурмитор, Јахорина...) и медитеранске (Дуги оток, Дубровник, Бар...) климе. Имала би природне услове и ресурсе расположиве како за самодовољност (хидро-, прехранбену, енергетску и другу „безбедност“), тако и за значајно место у међународној економији (прехранбени производи, електрична струја, обојени и ретки метали, туризам...). Њен транзитни и чворни саобраћајни положај надилазио би балканске оквире и био важан у (транс)континенталним, евроазијским размерама, будући да ће партиципирати на значајним друмско-желеничким, пловним, ваздушним и цевоводним трасама – паневропским коридорима 5ц, 7, 8 и 10, Јадранско-јонском аутопуту, тзв. Коридору 11, гасоводима Турски (балкански) ток, планираном ТАП и другим. Српска Федерација контролисаће главне геостратегијске правце који представљају „костур“ интереса великих сила и важности балканског „потконтинента“. Унутар њених граница о(п) стао би „Балкански геополитички чвор“ где би се и даље укрштали вектори из свих околних квадраната. Српском територијом протезао би се југозападни крак телуруктаског „трозупца“ руског „Бехемота“ усмерен на истискивање таласократског америчког „Левијатана“ из Европе, те већ дефинисане „нити“ кинеског продора у Европу заснованих на „Свиленој (геополитичкој) концепцији“ (Stepić and Zarić 2016, 452). Изласком на обалу Јадрана, и то у два сектора, постигла би немерљив и вишедимензионалан квалитет – стекла би могућност непосредног саобраћајног и другог повезивања са већим делом света, превазишла хендикеп

landlocked-country који данас има само 44 од укупно 193 чланице УН, могла да развија ратну и цивилну морнарицу, ефикасније се брани од политичких, економских и војних блокада, постане привлачнија као партнер за разноврсне интеграције и савезништва. Коначно, поништила би вишевековни геополитички императив великих западних сила и регионалних супарника да српски народ потисну што даље од морске обале те онемогуће маритимност српске државе, а њеним посредством и руски приступ „топлом мору”.

Наслеђене границе Српска Федерација задржала би према Мађарској, Румунији, Бугарској, Грчкој и Албанији. У контексту редефинисаног постјугословенског простора, нове границе добила би са Далмацијом⁸ и Хрватском Федерацијом, укључујући и морске границе у складу са правом мора, природно предиспонираним и традиционалним пловидбеним коридорима, те поделом Јадрана на припадајуће екслузивне економске зоне аналогно актуелној подели између Хрватске и Италије. Дунавска тзв. природна (флувијална) граница са Хрватском Федерацијом дефинисала би се у складу са правилом разграничења на великим, пловним рекама, тј. талвегом (средином пловног пута), а не према дугогодишњим претензијама Хрватске према Србији да граница следи напуштене меандре на левој (бачкој) страни реке. Између Опатовца и Мохова на десној обали граница би скретала са Дунава на југ, пресецала „врат” Илочког *panhandle*-а (површине око 120 км²) тако да он припадне Српској Федерацији (насеља Мохово, Бапска, Шаренград и Илок), и даље настављала постојећом границом Србије и Хрватске до реке Саве. Та корекција учинила би се не само зато што је Илок у првом међурепубличком разграничењу средином 1945. године заједно са Шидским срезом припао Србији, па потом јој тенденциозно одузет и додељен Хрватској, него из безбедносних (одсецања претећег хрватског „клина”) и саобраћајно-гравитацијских разлога (приступ мосту код Бачке Паланке са сремске стране).

Граница узводно Савом такође би пратила талвег и са минималним изменама наследила би садашњу државну границу Хрватске и БиХ све до села Кошутарице

8 Копнена граница са Далмацијом описана је у претходном делу текста.

пред Јасеновцем. Комплекс некадашњег усташког концентрационог логора смрти и само насеље граница би заобилазила са северне стране (дуж канала Велики Струг) тако да они остану у саставу Српске Федерације, на њено одговорно старање и неговање културе сећања на српско геноцидно страдање у НДХ. Потом би граница прелазила велики савски меандар низводно од села Вишњице на десној обали и улазила у југоисточни део Суњског поља. Даље би углавном пратила српско-хрватски етно-просторни контакт и границу некадашњег западног дела Републике Српске Крајине: продужила би правцем запад-северозапад на Купу, задржавајући Петрињу на српској страни; од тог града настављала би југоисточним ободом Покупља до Церовца Вукманићког недалеко од Карловца; делимично би узводно пратила Корану и Мрежницу, обилазила Плашки са северозападне стране тако да остане српски, пела се на Малу Капелу и оштро скретала њеним гребеном према југоистоку; спуштала би се у Гацко поље остављајући Оточац Хрватској Федерацији, те опет заузимала југоисточни смер кроз Крбаву. Скрећући готово под правим углом, попречно би пресецала Личко поље и незнатно на хрватску штету одступала од етничке и некадашње крајишке границе, остављајући Хрватској Федерацији Перушић и Велики Житник, родно село Анте Старчевића, а у Српску Федерацију укључујући Госпић, Смиљан, родно село Николе Тесле, и Јадовно на Велебиту, место великог српског страдања од усташа. Од превоја Башке Оштарије граница би гребеном Велебита била трасирана на југоисток и на јадранску обалу се спуштала код Барић Драге. Прелазила би Велебитски канал и пресецала острво Паг тако да Српској Федерацији припадне његов мањи, југоисточни део, како би пловни пут испод Вирског и Пашког моста омогућио несметан српски пловни приступ кроз Масленичко ждрело у Новиградско и Каринско море (заливе). Морска граница би се повукла између оства Силбе и Олиба, који би припали Хрватској Федерацији, те Премуде и Шкарде, који би припали Српској Федерацији, како би важан међународни пловни пут Задар-Анкона, који пролази између друга два наведена острва, несметано функционисао.

У саставу Српске Федерације налазило би се пет федералних јединица – земаља: (1) Србија, (2) Српска Херцеговина и Црна Гора, (3) Стара Србија и Македонија, (4) Босна и (5) Српска Крајина. Сходно њеној пространости, физичкогеографској разноврсности, степену развијености граница, старијем и новијем историјском наслеђу, турбулентним етногенетским и етнопросторним процесима, специфичној политичко-територијалној структури и индукованој функцијско-гравитацијској полицентричности – требало би да буде децентрализована земља, али далеко од критичне тачке партикуларизма и центрифугалности. Београд би несумњиво био њен главни град и седиште савезне владе, али би у средишта федералних јединица и неке друге важне градове могле да се лоцирају остале државне функције, институције и установе (нпр. у Бања Луку председник, у Крагујевац скупштина, у Сарајево уставни суд, у Подгорицу или на Цетиње генералштаб, у Скопље државна телевизија, у Книн полицијска академија, у Пећ патријарх...). Тако би се свака федерална јединица „осећала” интегралним и одговорним делом државне целине, мада искуство учи да би требало предвидети и немогућност спречавања сецесионистичког сценарија (нпр. Босне), али тако да држава, макар и у „крњем” облику, ипак о(п)стане окупљена око свог језгра – Србије.

(1) *Србија* би била најпространија, најмноогољуднија и економски најснажнија федерална јединица – стожер федерације. У односу на резидуалну, (пост)југословенску, АВНОЈ-ску Србију, била би увећана прикључењем крајњег североисточног дела данашње Црне Горе, те, у незнатно промењеним границама, и источног „крила” данашње Републике Српске северно од Трнова и Устиколине код Горажда. Дакле, дуж осе север-југ и даље би се простирала „од Хоргоша до Драгаша”, а дуж осе исток-запад од Старе планине не више само до Дрине, већ до Источног Сарајева. Не би имала нити садашње две, нити било какве аутономне покрајине титоистичког или неког другог типа. То се нарочито односи на територијализацију статуса просторно концентрисаних националних мањина – како мађарске и бугарске, које су у дуготрајном демографском опадању, тако и албанске/

арбанашке, захваћена новијим процесом емиграције и пада природног прираштаја – које би се организовале и користиле своја прва максимално у оквиру општинских самоуправа. Србија би имала један аутономни округ – Стару Рашку (СР). Она не би била величине некадашњег Новопазарског Санџака, тј. нити би имала обновљену геополитичку улогу уметнуте „политичке земљозине” (Цвијић) између Србије и Црне Горе, нити исламске босанско-косовске карике за какву се и данас залажу неке исламистичке верско-политичке струје. Формирала би се само у југоисточном делу Рашке области и у апроксимативним границама просторног размештаја муслиманског/бошњачког етничког елемента. Сходно томе, тај аутономни округ обухватао би само општину Тутин и делове општина Нови Пазар и Сјеница у данашњој Србији, те општине Рожаје, Петњица и источни део општине Бијело Поље у данашњој Црној Гори.

(2) *Стара Србија и Македонија* задржала би се у границама некадашње југословенске федералне јединице Македоније, тј. данашње Северне Македоније, са могућношћу асиметричног статуса. Променила би име, будући да њен део северно од линије Охрид – Прилеп – Овче поље историјско-географски јесте јужни део Старе Србије, а само јужно од те линије, у ствари, део је праве Македоније која се у целини простире до обале Егејског мора (Степић, 2014б, 24). Уосталом, још је Цвијић тврдио да „назива Македонским Словенима словенско становништво које живи у пределима јужно од Прилепа па до Солуна и на истоку до Месте” (Цвијић, 1987, 153). Данашње становништво већином се изјашњава као македонско (уз знатну албанску/арбанашку мањинску заступљеност на западу и северозападу) и представља једну од титоистичких југословенских „додатних нација” установљених после Другог светског рата. Несумњиве чињенице потврђују да је етно-инжењерингом спроведена и још се спроводи ригидна македонизација домицилне српске популације и верско-историјског наслеђа. Упркос томе, и данас важи Цвијићев закључак како се ради о „аморфној” и „флотантној словенској маси” где је у траговима ипак очувано српско наслеђе и у чијој „свести нема никаквих историјских традиција које би их спајале са Бугарском” (Цвијић 1987, 153,

155). Стога, а с обзиром на константна актуелна оспоравања и посезања из Грчке, Албаније и нарочито Бугарске, реално је очекивати да унутар ове политичко-територијалне јединице, када она буде у саставу Српске Федерације, уследи делимичан или целовит реверзибилан етнички процес.

(3) *Српска Херцеговина и Црна Гора* састојала би се од данашње Црне Горе у тзв. АВНОЈ-ским границама (изузимајући крајњи североисток који би припао старорашком аутономном округу у саставу Србије), те источнохерцеговачког дела Републике Српске (јужно од Трнова и Устиколине) и Дубровачког приморја. Име ове федералне јединице било би адекватније њеном будућем територијалном опсегу, границама, географским својствима, културно-историјском идентитету и етно-просторним одликама. Слично македонском примеру, име Црна Гора неадекватно је протегнуто на много веће пространство од изворне области на коју се односи, те је обухватило Боку с Приморјем, Брда, део Рашке области и нарочито Старе Херцеговине. Стога би се спајањем источне (српске) Херцеговине и Црне Горе створила кохерентна федерална јединица, са идентитетски и популационо доминантним српским елементом који ће произаћи не само од Срба који нису подлегли конвертитству, већ и од оних који су се изјашњавали као Црногорци, а враћају се у српски национални корпус. У њеном саставу налазиће се један аутономни округ – Дубровник (ДУ). Био би омеђен линијом трасираном од Молуната (дакле, без Превлаке као природног дела Боке Которске!), дуж садашње границе Хрватске и БиХ на северозапад, која би се спустила на морску обалу наспрам острва Шипан. Његово становништво пореклом је српско-католичко и сада се изјашњава као хрватско, али има снажан урбано-регионални осећај припадности наслеђен из времена Дубровачке Републике, те је реално очекивати да се временом врати свом ранијем идентитету.

(4) *Босна* би представљала федералну јединицу у којој демографски, просторно и политички доминира муслимански/бошњачки елемент. Ради се већином о исламизованом српском становништву које је током историје (па и недавне) често мењало етничко име, чак у време позног титоизма добило статус конститутивног народа (Муслимани),

нема јасну идентитетску перспективу иако у њој преовладава верски чинилац у виду све темељније исламизације, те се не може предвидети у ком ће смеру инclinирати. То је један од кључних разлога зашто би и ова федерална јединица могла да добије асиметричан статус. Највећим делом обухватала би предео данашње централне Босне, тј. онај део данашње Федерације БиХ који је под муслиманском/бошњачком контролом, упркос њиховим неугаслим амбицијама да владају читавом Босном и Херцеговином иако су пред рат били већина на само 25,8% њене територије (видети табелу 7: Спасовски и др. 1992, 95). Западна и северозападна граница Босне, уз мање корекције, поклапала би се са актуелном међуентитетском границом према Републици Српској, на северу не би обухватала Градачац и околину како би се проширио за Србе егзистенцијално важан, а двострано угрожен, посавски „Кордор живота”, док би на североистоку и истоку такође мање-више остала данашња линија разграничења са Републиком Српском, али „испеглана” припајањем челићког и теочачког „џепа”, те горажданског *panhandle*-а федералној јединици Србији. Посредством дугачког и уског територијалног продужетка, у геополитичкој терминологији познатом под општим симболичким називом „ручка тигања”, имала би приступ Јадрану, што би јој, у случају хипотетичког издвајања, дало важан квалитет. Он би се простирао низ леву страну Неретве, између границе Српске Федерације и Далмације, на једној страни, и границе између федералних јединица Босне и Српске Херцеговине и Црне Горе, на другој страни. Протежући се од јужних падина Прења, преко источног Мостара, до Чапљине (Габеле) и Стоца, био би (и данас је) углавном етнички муслимански/бошњачки, а код тих места би одступао од обале Неретве и у дужини од тридесетак километара усмеравао се ка ували Слано, кроз типичан предео безводног холокраса („љутог краса”), претежно хрватског етничког састава, ретко насељеног и без градских средишта.

(5) *Српска Крајина* би имала наведено име јер би је углавном чиниле доминантно српске области „две Крајине”: пре хрватско-муслиманске офанзиве августа 1995. године западни, највећи део некадашње Републике Српске Крајине и

Бањалучка (Босанска) Крајина као западно „крило” Републике Српске. Најдужи сектор њене границе био би државна граница Српске Федерације према Далмацији и Хрватској Федерацији. Одатле би требало очекивати сталне претње, претензије и реваншизам, на традиционалној антисрпској и антиправославној клерикално-експанзионистичкој и великодржавној „анаконда-геополитичкој” основи. Остатак границе био би према федералној јединици Босни и уз незнатне корекције одговарао би садашњој међуентитетској граници, те према федералној јединици Србији која би се поклапала са актуелном југоисточном границом Дистрикта Брчко. У њеном саставу нашао би се читав посавски „Коридор живота”, али проширен не само за општину Градачац на југу, већ и за хрватске периклаве Оцак и Орашје (садашњи дводелни Посавски кантон Федерације БиХ) како би се успоставила тзв. природна граница на Сави, а његова ширина омогућила релативну безбедност и потпуну комуникацијску проходност. У саставу Српске Крајине била би два аутономна округа. Крајишко Приморје (КП), иако већински хрватско, резомом „антиетнографске нужности”⁹ (Цвијић 1913, 202) омогућавало би Српској Крајини, као hinterland-у величине готово као Белгија, широку, разуђену, вишеструко повољну и немерљиво геополитички важну маритимну партиципацију и оријентацију. У виду уског приобалног појаса (Какма – Биоград 6 км), Крајишко Приморје би се протезало од подвелебитске Барић Драге до потопљеног ушћа Крке, те укључивало гравитирајућа острва и акваторију. На копну би било омеђено линијом дуж југоисточног гребена Велебита, која би се потом спуштала и пресецала Каринско ждрело и даље, спољним ободима атара српских села Ислам Грчки, Смоковић, Земуник Горњи, Какма, Чиста Мала..., настављала према доњем току Крке. Хомоген и густо насељен муслимански/бошњачки аутономни округ Цазинска Крајина (ЦК) имала би просторни опсег адекватан природним, регионалногеографским и етничким границама. Оне би се са три стране поклапале са садашњом државном границом

9 *Антиетнографском нужношћу* Јован Цвијић је у време балканских ратова назвао и образложио оправданост изласка Србије на Јадранско море преко данашње северне Албаније.

Босне и Херцеговине са Хрватском (према Банији, Кордуну и Лици). Са четврте стране била би повучена реком Уном, изузимајући два одступања: код Крупе би прелазила на леву, а код Бихаћа на десну страну (на западни обод платоа Грабеж) и у широком луку обилазила те градове како би се сачувала њихова целовитост и функционалност.

УМЕСТО ЗАКЉУЧКА: ГЕОПОЛИТИЧКА УТОПИЈА ИЛИ РЕАЛНОСТ

Геополитички односи и карта Балкана увек су били резултат превасходно интереса и (само)потврђивања моћи доминантних великих сила у конкретном историјском „пресеку”. Домицилнинароди–упркосчестовеликимљудским жртвама, присилним сеобама, наметнутим идентитетским променама и тежњама њихових елита да остваре „Балкан Балканцима” – нису о томе пресудно одлучивали, бивајући махом објект, а не субјект геополитичких „игара“. Сходно томе, и готово апсолутна премоћ Запада под америчким вођством крајем 20. и почетком 21. века пројектовала се у виду нове балканизације и диктираних, дуготрајно дестабилизујућих граница, а ради (превентивног) парирања супарницима. Будући да је јачање тих такмаца, најпре оних евроазијских – Кине и Русије – до сада само успорено, али не и спречено, те да је Запад под америчким вођством захватила све очигледнија спирала вишедимензионалне кризе упркос напорима да је одложи и њоме управља, промена геополитичких односа на Балкану није више питање да ли предстоји, већ када и на који начин ће се остваривати. Јер, „ефекат домина” је посебно изражен у геополитици – смена на глобалном трону неминовно проузрокује смену доминације на Балкану. А наступајуће силе постамеричког доба, ако имају намеру да управљају светом, мораће, хтеле-не-хтеле, да доминирају његовим балканским фрагментом, те да га преуреде у складу са својим интересима.

Да ли је представљени конкретан предлог реконфигурације постјугословенског дела Балкана нереалан? Ради ли се о фикцији или научно утемељеном предвиђању „вертикале промена” чије основе јесу препознатљиве, али још

увек нису неупитне? Вреди ли постављени концепт, будући да се заснива на неокласичном геополитичком приступу, ако је неолиберални, глобалистички ум нихилистички прогласио да су територије, суверенитети и границе одавно постали *passé*, те да се надметање пренело у сајбер, технолошке, економско-финансијске, енергетске, медијске, културне, здравствене, колективно-психолошке и друге димензије? Смишљено се, при томе, занемарује да су све то инструменти у вечној борби за освајање простора и владање људима у њему. Није ли реч о утопистичкој геополитичкој комбинаторици и картографски представљеном лимолошком машатању, када (још увек) глобално надмоћне САД и њени трансатлантски трабанти упорно поручују да „више нема промена граница“ и да сваки покушај да се оне доведу у питање унапред проглашавају „покушајем дестабилизације” и „призивањем рата”? После директног ангажмана на растурању међународно признате југословенске државе дуж њених унутрашњих, републичких граница, а потом чак и војне агресије ради арбанашке сецесије Косова и Метохије од Србије дуж покрајинских граница, зашто се одједном инсистира да је баш таква подела неупитна и да треба трајно да о(п)стане? Како да постојеће границе буду недодирљиве када су управо оне узрок сукоба и нестабилности? Зар није управо Запад, уместо да границе дуж којих је цепао Југославију усагласи са просторним размештајем и правом на самоопредељење¹⁰ њених изворних конститутивних народа, тј. са њиховом демократски израженом вољом у којој држави желе да живе, поступио управо супротно – признајући републике за државе (не)посредно је распламсао оружани сукоб и тако изазвао етничке миграције огромних размера, чинећи тако да границе националних простора „поклопи” са вештачким, титоистичким, тзв. АВНОЈ-ским границама? Уосталом, проскрибује се не само политичко, већ и академско релативизовање лимолошких догми, а има ли ишта историјско-геополитички променљивије од балканских граница?

10 Право на самоопредељење југословенских конститутивних народа, те лишавање Срба тог права у контексту формирања, постојања и нестанка Републике Српске Крајине, детаљно образлаже М. Суботић (2020, 71–95).

Идеја нове политичке карте постјугословенског простора није „враћање точка историје уназад”, нити заговарање насилних реверзибилних етно-демографских и геополитичких процеса. Одговарајућа, национално усклађена политичко-територијална структура Балкана, у ствари, никада и није била формирана, да би се овај предлог могао протумачити као ретроградан. Велике силе, углавном оне са запада и из средишта Европе, а у 20. и почетком 21. века робусно и она са друге стране Атлантика, као кључни циљ одредиле су елиминацију руског, а у новије време и спречавање кинеског утицаја. Стога су предузеле свеобухватне активности на слабењу њихових, а фаворизовању својих традиционалних регионалних експонената. У тој „подели улога” Срби и српски простор као контактни увек су били и остали први на удару систематског слабења, сажимања и фрагментације различитим методама – од демографског десетковања и фабриковања вештачких нација, до уситњавања апсурдним границама и опкољавања унутар балканског hinterland-а. И никада није дозвољена опција стварања интегралне српске националне државе која би обухватила све или велику већину српских земаља јер је она перцепирана као снажна и поуздана „руска предстража на Балкану” (сада већ и као „кинески тројански коњ”). Чак и када је српско уједињење било неизбежно, оно је вешто укалупљено у ширу, вишенационалну југословенску творевину како би српски чинилац био изложен сталној унутрашњој контроли повереној најпре хрватском, а потом и осталим, у међувремену намноженим конституенсима, па и националним мањинама. Стога су они деценијама политички, економски и на друге начине фаворизовани, а нарочито територијално увећавани – све то на рачун српског елемента. Кулминација се догодила „новом балканизацијом” у последњој деценији 20. века, са јасно испољеном намером да се силом успостављене униполарне тековине временом капитализују и легитимизују.

Тако би Српство требало да се помири са свођењем само на ужесрбијанство. Свако противљење томе хитро се анатемише као великосрпски експанзионизам. Истовремено, читаво узурпаторско окружење се инструментализовано

антагонизује према и тако осакаћеној, маленој Србији како би се одржала вештачки успостављена балканска равнотежа по атлантистичким правилима и обележјима. Геополитичка емпирија потврђује намеру да се некадашња погубна, титоистичка крилатица „Слаба Србија – јака Југославија” замени новом, а суштински аналогном обуздавајућом натоистичком формулом „Мала Србија – стабилан Балкан” (Степић 2017, 24). Ако је, пак, тако артикулисан ток прихватљив, онда је актуелно стање само историјски пресек, а крај „процеса дугог трајања” извесан – свођење српског чиниоца на ниво расуте, безначајне, обездржављене масе којој прети нестанак. Ако се геноцидно елиминисање Срба из великог дела српских земаља не поништи као метод коначног запоседања територије и његовог озваничења бадентеровским државним границама, послужиће као инспирација за некажњено понављање у следећим приликама. То значи да ће Балкан, а посебно његов постјугословенски ареал, унедоглед остати нестабилна, конфликтна и геополитички манипулативна арена прокси-сукоба у којој ће увек високу цену плаћати локални актери. Стога је решење у реафирмацији истинских, а не измишљених националних идентитета и њима додељених простора, свођењу предимензионисаних политичко-територијалних јединица на објективне размере и доследној примени принципа разграничења приликом геополитичког реконструисања постјугословенског дела Балкана, а проистеклом из новог преуређења света, Евроазије и Европе. Алтернатива не може бити *status quo*.

РЕФЕРЕНЦЕ

- Давидов, Динко. 2013. *Тотални геноцид – Независна Држава Хрватска 1941–1945*. Београд: Завод за уџбенике.
- Дугин, Александар. 2004. *Основи геополитике*. књига 1, Зрењанин: Екопрес.
- Дугин, Александар. 2009. *Геополитика постмодерне*. Београд: Преводилачка радионица „Росић”; ИКП „Никола Пашић”.
- Илић, Јован и Степић, Миломир. 1994. „Границе држава –

- дефиниција, класификација и принципи разграничења.” У *Основни принципи разграничења држава*, ур. Драгиша Николић, 15–25. Београд: Војно-географски институт.
- Кецмановић, Ненад. 2007. *Немогућа држава – Босна и Херцеговина*. Београд: ИП Филип Вишњић.
- Кецмановић, Ненад. 2020. „У сусрет невремену над Р. Српском.” <https://www.standard.rs/2020/12/27/u-susret-nevremenu-nad-r-srpskom/>
- Кнежевић, Милош. 2006. *Отмица Косова*. Београд: Институт за политичке студије.
- Прегледно топографска карта СФРЈ 1:1000000*. 1979. Београд: Војногеографски институт ЈНА.
- Раковић, Александар. 2019. *Црногорски сепаратизам*. Београд: Catena mundi.
- Рамоне, Игнацио. 1998. *Геополитика хаоса*. Београд: Институт за геополитичке студије.
- Спасовски, Милена, Живковић, Драгица, и Степић, Миломир. 1992. *Етнички састав становништва Босне и Херцеговине*. Едиција „Етнички простор Срба”, књига 2. Београд: Географски факултет Универзитета у Београду; Стручна књига.
- Степић, Миломир. 1994. „Главни и корективни принципи разграничења нових политичко-територијалних јединица у бившој СФРЈ.” У *Основни принципи разграничења држава*, ур. Драгиша Николић, 185–203. Београд: Војно-географски институт.
- Степић, Миломир. 2001. *У вртлогу балканизације*. Београд: ЈП Службени лист СРЈ; Институт за геополитичке студије.
- Степић, М. 2014а. „Балкан – недостајуће исходиште неоевроазијског вектора.” *Српска политичка мисао*, 44 (2): 111–131.
- Степић, Миломир. 2014б. „Век после Цвијића: етноцивилизацијска карта Балкана и њене геополитичке последице.” У *Географско образовање, наука и пракса*, ур. Мирко Грчић, Дејан Филиповић, Славољуб

- Драгићевић, 19–25. Београд: Универзитет у Београду – Географски факултет.
- Степич, М. и Джурич, Ж. 2016а, „Геополитичке причини и последице етничког инжиниринга у бившој Југославији.” *Научне ведомости – Сериа Историја, Политологија*, 8/229 (38): 181–189.
- Степић, Миломир. 2017. „Деатлантизацијом до стабилизације Балкана: српски национални интерес.” *Национални интерес*, 28 (1): 9–37.
- Степић, Миломир. 2018а. „Геополитички смисао југословенства и југословенске државе.” У: *Историја једне утопије: 100 година од стварања Југославије*, књига друга, прир. Никола Маринковић, 297–319. Београд: Catena mundi.
- Степић, Миломир. 2018б. „Косово и Метохија као индикатор новог биполаризма.” *Српска политичка мисао* 61 (3): 27–49. doi.org/10.22182/spm.6132018.2.
- Степић, Миломир. 2018в. „Пролиферација националних идентитета – балкански геополитички контекст.” У: *Култура, политика, разумевање (Култура, нација, државство – проблеми идентичности у контексту модерне политике)*. 227–235. Белгород: Белгородски државни национални истраживачки универзитет (НИУ БелГу); Москва: Социјално-теолошки факултет им. митрополита Московског и Коломенског Макарија (Булгакова), Кафедра културологије и политологије; Белград: Институт политичких истраживања.
- Степић, Миломир. 2020а. *Кроз балкански дурбин*. Београд: Институт за политичке студије.
- Степић, Миломир. 2020б. „Храбро, али мудро у трећу деценију 21. века.” *Печат*, 25. децембар: 22–23.
- Степић, Миломир. 2020г. „Неадекватне границе: генератор нестабилности постјугословенског Балкана.” *Српска политичка мисао* 67 (1): 13–36. doi.org/10.22182/spm.6712020.1
- Суботић, Момчило. 2020. „О праву на самоопредељење и

- геополитичкој судбини Републике Српске Крајине.”
Политичка ревија, 66 (4): 71–95. doi.org/10.221812/pr.6642020.3
- Умељић, Владимир. 2018. *Балкански гамбит Ватикана*. Београд: Catena mundi.
- Цвијић, Јован. 1913. „Излазак Србије на Јадранско море.”
Гласник Српског географског друштва год. II (2): 192–204.
- Цвијић, Јован. 1987. *Говори и чланци*. Сабрана дела, књига 3, том I, Београд: САНУ; НИРО Књижевне новине; Завод за уџбенике и наставна средства.
- Babić, N. 2018. „Globalistička elita u panici: Bivša carstva se ujedinjuju protiv nas”, <https://www.logicno.com/politika/globalisticka-elita-u-panici-bivsa-carstva-se-ujedinjuju-protiv-nas.html//16-1-2018/>
- Bžežinski, Zbignjev. 2001. *Velika šahovska tabla*. Podgorica: CID; Banja Luka: Romanov.
- Cvijić, Jovan. 1918. “Ethnographic Map of the Balkan Peninsula.”
The Geographical Review V (5).
- Ђурић, Владимир; Јован Илић; Вујадин Рудић; Милена Спасовски; Драгица Живковић; Миломир Степић. 1993. *Етнички састав становништва Социјалистичке Федеративне Републике Југославије (SFRJ) – по насељима – према Попису становништва 31.03.1981*. (karta). Београд: Географски факултет.
- Јадранско море. *Хрватска енциклопедија, мрежно издање*. Лексикografsки завод Милослав Крлежа, 2020. Приступљено 25. 1. 2021. <<http://www.enciklopedija.hr/Natuknica.aspx?ID=28478>>.
- Klemenčić, Mladen. 1993/1994. “Four Theses about Croatia and Bosnia”. In: *Croatia – A New European State*, eds. Ivan Crkvenčić, Mladen Klemenčić and Dragutin Feletar, 55–60. Zagreb: Department for Geography and Spatial Planing; Faculty of Science, University of Zagreb.
- Less Timothy. 2016. “Dysfunction in the Balkans – Can the Post-Yugoslav Settlement Survive?” *Foreign Affairs*, <https://www.foreignaffairs.com/articles/bosnia->

herzegovina/2016-12-20/dysfunction-balkans

- Stepić, Milomir. 1997. „Buduća blokovska struktura sveta”, *Ekonomika*, 1-2: 37–41.
- Stepić, Milomir, and Zarić, Ivan. 2016b. „Serbia and Geopolitical (non)Complementarity of the *Danube strategy* and the *New silk road*.” In: *Danube and the New Silk Road*, ed. Duško Dimitrijević, 447–466. Belgrade: Institute of International Politics and Economics.
- Stepić, Milomir. 2020v. “New Serbian integration challenge: Russian and/or Chinese Eurasianism”, In: *Russia and Serbia in the Contemporary World: bilateral relations and opportunities*, eds. Bogdan Stojanović, Elena Georgievna Ponomareva, 187– 200. Belgrade: Institute of International Politics and Economics. https://doi.org/10.18485/iipe_ru_sr.2020.ch12

Milomir Stepic

**GEOPOLITICAL PERSPECTIVE OF
RECONFIGURATION OF THE POST-YUGOSLAV
SPACE**

Resume

The political-territorial structure of the Balkans is, as per tradition, more the result of interests of the great powers than of the yearnings of Balkan peoples. Accordingly, the former Yugoslav state – both monarchist and Titoist – was created, then reconstructed, and has functioned for more than seven decades in the geopolitical context of the domination of the thalassocratic West. When the unipolar order found it unnecessary, and since its internal cohesion was forced and artificially maintained - it was torn apart in accordance with the postulates of the new order and preventive “restraining” of future eastern competitors of the West. Thus, the post-Yugoslav space was destabilized in the long run. Therefore, the main cause of the war and decades-long crisis can be emphasized by the forced, inadequate political-territorial division and the discordant borders of the former Yugoslav republics – turned states. After many years of avoidance, the professional and political circles in the West are starting to realize that, and ideas are emerging about the recomposition of the post-Yugoslav space, so that it will no longer be “dysfunctional”. But these ideas are again inconsistent with the “natural state of things”. They primarily follow not only the interest of the West, but they anticipate its unilateral articulation of the whole process in order to prevent powers on the rise. On the contrary, the starting point should be at the evident changes in the hierarchy of global powers, the future dethronement of the United States from the leading position, their suppression from Eurasia and the Sino-Russian takeover of the role of the key player. That will undoubtedly produce a reorganization of the world in the form of several multipolar blocs, and accordingly the division of Europe into several large areas and the deatlantization of the Balkans, with the creation of a “new Balkan sub-order”.

Following the logic of geopolitics, the borders within the

post-Yugoslav space should change – no longer in accordance with the interests of the declining forces of the West, but in accordance with the interests of the Eurasian forces on the rise – primarily Russia and Germany, who will claim this area as their “zone of responsibility”. New borders should be traced primarily on the basis of ethnicity as the main principle of demarcation, which will refer only to constitutional peoples (not to national minorities!), and also by the application of several corrective principles to establish precise boundary lines. Thus, a new political map would be created, which would consist of: Slovenia (within minimally changed borders), the new states of Dalmatia, the Croatian Federation and the Serbian Federation. Since they are relatively small, nationally homogeneous, well-integrated and internally connected by transportation and with one larger urban-gravitational center, Slovenia and Dalmatia have a unitary structure. The Croatian federation would be significantly reduced in relation to the current Republic of Croatia, and would consist of three federal units – *provinces* – Istria and Kvarner, Croatia and Slavonia (with two Serbian autonomous districts – the Danube region and Western Slavonia). The Serbian Federation would encompass most of the Serbian ethnic space in its authentic form, and would consist of five federal units – *lands* – Serbia (including one Muslim Autonomous District – Old Raška), Old Serbia and Macedonia, Bosnia, Serbian Herzegovina and Montenegro (with a Croatian Autonomous District – Dubrovnik) and Serbian Krajina (with two autonomous districts – Muslim Cazin Krajina and the Croatian – Krajina’s Littoral). Such a political-territorial structure would be a precondition for long-term pacification and stabilization of the entire Balkans.

Keywords: main demarcation principle, corrective demarcation principles, consequential borders, new states, deatlantization, stability, Eurasian powers, post-Yugoslav space, Balkans.

* Овај рад је примљен 27. фебруара 2021. године, а прихваћен на састанку Редакције 20. марта 2021. године.